

Zgodovinske stvari.

Trst in njegovo obmestje.

Zgodovinska črtica, spisal P. H.

V Trstu in njegovi okolici je v poslednjem času bolj živo vprašanje in poganjanje za prave razmere med italijanskim in slovenskim narodom; ne bo tedaj napačno, iz zgodovine nekoliko pojasniti pravice vsakere strani.

Tržaško mesto sega s svojo zgodovino v starodavne čase. Ali so mu dali nekdanji Istrijani začetek ali pa pozneji prišlici Karni, določiti se lahko ne dá; grški zemljepisec Strabon ga imenuje enkrat istersko mestice, enkrat karnsko selišče. (*Strabon. geogr. l. V. VII.*). Pa razun Istrijanov in Karnov so segali tudi Japodi od ene strani in betve Noričanov od ene strani do tržaškega morja, kakor se posnema iz Strabonovih, Plinijevih in Virgilijevih besedí. (*Virgil. Geogr. l. III. — Plin. l. III. c. 20. — Strabon. l. IV. VII.*)

Staro ime tržaškega mesta se je velelo Tergeste; to se ne dá iz nobenega jezika tako lahko razložiti, kakor iz slovenskega. Neki Latinec je sicer kdaj pisal: „Tergestum est quasi ter egestum (trikrat izneseno)“; pa kaj hoče ta razlaga pomeniti? Iz ilirskega jezika, kakoršnega so govorili nekdanji Istrijani, Japodi in Veneti, se nihče še ni postopil tega imena razlagati; iz celtiškega, ki je bil domač nekterim, kacijh 300 let pred Kristusom krog jadranskega morja naseljenim narodom, morebiti tudi Karnom, se ga ravno tako še nihče ni predrznil razlagati. Pa po slovensko je ime Tergeste toliko kot trgište, tržišče, mesto trgovstva; in lahko se to verjame, ker sosedni Noričani in dalje Panonci, po mnenju nekterih zgodovinarjev tudi Karni, so bili staroslovenskega plemena. Samo ena razlaga bi se razun slovenskega jezika še utegnila poskusiti, namreč iz feniškega.

Feničani namreč, s svojima mestoma Sidonom in Tirom bližnji sosedje Izraelcem, so v najprvem času tržili po vsem srednjem morji in njegovih bregovih, tudi ob črnem in grškem, jadranskem in ligurskem morji; njihove trgovske opravilnice so se nahajale po vseh primorskih deželah, dokler niso Grki od leta 800 in dalje pred Krist. začeli jim segati v kupčijo. Ravno v severnem koncu jadranskega morja pa je bil poseben kraj za trgovstvo, ker od ondot je šlo blago na podo-navske strani proti izhodu in proti severju. Imena nekterih feniških naselišč tedaj imajo tako obliko, da bi jih kdo nehoté primerjal nekterim iz našega primorja; na pr. Taršiš ali Tarsus v Cilicii, Taršiš ali Tartessus, in Tarkon ali Tarracon v Španii, Targar v Afriki, nasproti pa Tarsat, Tarsatica ali Trsat nad Reko, in enako Targest, Tergeste ali Trst sedanji. Ime Trsat bi poleg feniške in hebrejske korenike rašah (premogel je) pomenilo močan ali premožen kraj; ime Tergeste je pa poleg hebrejske korenike rakaš ali ragaš (premoženje, blagó je spravljal) ravno tako premožen ali bogat kraj ali kraj za blagó. Samo ob sebi se vidi, da ta izpeljava iz hebrejskega ali feniškega jezika je le poskušnja, in da izpeljava iz slovenskega, Trsat iz trsja in Tergeste iz trga, je veliko bolj naravna.

Isterska dežela s Trstom in Polo vred se je Rimljanom vdala leta 178. pr. Kr.; po Japodih nadraženi so se Istrijani leta 128. pr. Kr. uprli, pa so bili zopet podvrženi. Tedaj je tržaško mesto, ki je obsegalo kraj sedanjega starega mesta, dobilo rimskih naselnikov, ter je postalo rimska naselbina (kolonija); odločena so mu bila tudi posebna zemljišča (ager colonialis) v okolici, in to je bil začetek tržaškega obmestja (territo-

rium). Cesar Avgust je krog l. 32. pridjal nekatere bližnje rodove k tržaški srenji, namreč Katala in Karne, in cesar Marko Avreli jim je še podelil pravice rimskih mestnjanov. To vse se kaže iz Plinija in pa iz napisa na starem kamnu. (*Plin. l. III. c. 18. — Inscriptio in Museo Tergestino.*)

V dneh, ko je zahodnji del rimskega cesarstva razpadal, ko so leta 400. po Kr. in dalje vnanji narodi brez nehanja čez Snežnike vreli na italijansko, je tržaško mesto s svojo okolico mnoge stiske prestalo, kakor vsi kraji, ki so bili na tej poti. Še le leta 489. je nastopil nekaj časa mir, ko je kralj Teodorik ustanovil izhodnje-gotiško kraljestvo; pa to kraljestvo ni imelo dolzega obstanka; že l. 539. je Trst z vso Istrijo prišel pod gospostvo izhodnje-rimskega ali bizantinskega cesarstva za dni cesarja Justinijana in dalje. V tem času so novi slovenski rodovi začeli bolj in bolj čez Donavo vreti v ilirske strani in proti italijanski zemlji; za Longobardi, ki so leta 568. posedli gornjo Italijo, so Avari tiščali Slovence pred seboj proti zahodu. Pred l. 591. se njihov sled še ne nahaja ob gornji Savi in Dravi in v Primorji; pa l. 595. se Slovenci že kažejo v boji z Bavarci unstran Drave, in leta 599. v razdevanji istrijske zemlje z Avari in Longobardi vred, kakor se vidi iz zgodovine akvilejskega duhovnika Pavla diakona. (*Paul diac. l. IV. c. 7. etc. 25.*) Od tega časa sem so se Slovenci naselili tudi v tržaški okolici, ki je bila po mnogoterem razdevanji že redko obljudena; lahko so se soedinili z ostalimi zemljani, kar jih je še bilo od staroslovenskega plemena nekdanjih Noričanov. (Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* Cegnarjev prevod Šilerjevega „Valenštajna“ (Valenštajnov ostrog, Oba Pikolomina i Valenštajnova smrt) smo dali tiskati. Na svitlo pride konec meseca junija. Tisk, papir i vsa zunanja oblika v velikej osmerki bode prekrasna, kakoršno more le Lloydova tiskarnica preskrbeti. Da se morejo na to delo naročiti tudi manj premožni, določila se je cena enega tiska na 1 gold. 50 kr.

Slovanske čitalnice odbor v Trstu 16. marca 1866.

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Znotraj v cerkvi angležki je malo, pa to, kar je, je lepo. Stene so čedne, pa celó góle, podobe ni nikakošne, tudi križa ne, kateri je po lutersko-protestantskih cerkvah. To je na prvi hip nekako čudno tujcu, ki vidé veličastno stavbo cerkveno od zunaj, misli znotraj tudi tej primerno kiparsko in slikarsko umetnost najti, pa stopivši v njo ne vidi nič drugega kakor klopí prižnico in še orglje. Cerkev pa so Angleži, ko so še katoličani bili, stavili v resnici krasne, pa sedaj so vse prav kakor obropane. Glavna cerkev v Hullu je tako veličastna stavba, da sem še malo tacih videl; dva pridigarja lahko v nji govorita, tako, da bi drug drugega ne motil; al zdaj je zeló zapuščena. Kar je dobrega in hvalevrednega v cerkvi angležki, to je lep red in stoli. Ker v cerkvi ni nobene stvari, ki bi prostor jemala, so povsod stoli tako lepo napravljeni, da vsakdo sedi. Ako v cerkev stopiš, pa nimaš lastnega stola, te cerkvenik, ki z dolgo palico po cerkvi hodi, brž prijazno v pristojno klop peljá, in ako nisi knjige seboj prinesel, ti